

॥ अहम् ॥

न्यायगमोनिधिभीमदित्रयानन्दप्रसिद्धो नमः ।

नवाहृतिकारभीमदभयदेवसूरिशिष्यब्रह्मरिचन्द्रगणिरिचितः

प्रक्षपद्धतिनामा ग्रंथः ।

BLAKESLEY LIBRARY

॥ ॐ नमः निदम् ॥ श्रीमदगौतमसिंहः—“ इत्यर्थं भगवतिना ” इत्यत्र इत्यत्रगुन्देन किं ? तत्राह—इत्यत्र शब्देन सुखवृत्तिकोपकारगविशेषः, यदुक्तं पिद्विः—“ मोक्षमंगुनदीदं, विद्योगाणि द्वेति [तांति] । इत्यत्रगतामृतागं, तं नेपथ्यं दयसेन ॥ १ ॥ ” इत्यत्र यद्वशाद्गुलप्रमाणकथनान्मृतागिहा [ज्ञानव्या] ॥ १ ॥

प्रथमाह्ने पायाधिकारे “ न भगिजा न पोरजा ” इति प्रोक्तं तत्तत्तु पात्रं मृत्वादिमृत्वादिः ? तत्राह—गोमवद-
शीनार्थबुद्ध्या निविदम् । रज्ज्वादिप्रसिद्धतु मधिप्यादिदोषप्रसिद्धासंभम् । तनु निर्गोच्य मोक्षममसोक्तनीत्यम् ।
वस्तुमप्येवंवेति ॥ २ ॥

विचित्रवर्णपात्रकरणे किं प्रयोजनम् ? तत्राह—जगति पञ्चमर्षजचतुष्टिर्दृश्यते तदर्थानर्थ विचित्रवर्णपात्रं त्रिनैः
कारितम् । श्वेतजीवो रक्तवर्णो याति तदा चक्षुषा सम्यग्दृश्यत इत्यादीति ॥ ३ ॥

It's All About the Money

संभाव्यते, युक्त्या गतमूर्च्छः सन् पुनरनशनं करोति तदाराधकत्वं लभते । तत्त्वं तु विदन्ति बहुश्रुता इति ॥ ४ ॥

पुनः प्रज्ञास्यां स्कन्धकाधिकारे ग्रन्थकर्त्ता श्रमणो वा उपासकः ? तत्राह—स तु श्रमणो न तूपासकः । तन्नु महुरुणा वदन्तां समर्थितमस्ति [इति] यच्च्यन्तबुद्ध्यावलोक्तीनीयमिति ॥ ५ ॥

कुशिष्यजमालेः कतिभवग्रहणम् ? तत्राह—पञ्चदशभवग्रहणानन्तरं सेत्स्यति । केषाञ्चित्केवलप्रज्ञप्तभर्माशातनका-
रकाणां विरुद्ध(विशतिम)वग्रहणं कं जमालेः पञ्चदश ? इति सत्यम्, परं क्रियाप्राधान्यात्तारकामात्रे देवमनुष्यनिर्येह
(विरथां) पञ्च पञ्च इति ॥ ६ ॥

कृष्णश्रेणिकौ चायिकौ चायोपशमिकौ [वा] ? तत्राह—चायिकौ । तदा कथं नरक उत्पादः ? इति सत्यम्, परं वदाम्युक्तत्वाधारकत्वमिति ॥ ७ ॥

विराधकस्योत्कृष्टतः प्रथमदेवलोक उत्पादः ध्वे प्रसिद्धः कथं सुखमालासाध्या ईशाने गतिः ? तत्राह—मूलमं-

यमविराधिनिः प्रथमे र्णा ननगाणां निगण्डिं ॥

चारमहानिरूपणेना लब्धान्वितत्वा सृष्टाविति न न्यायः—सप्तदशसंज्ञसिद्धान्तान्याख्य मत्वा

पतति, पंता तु दोषयोजन [महस्य] प्रमाणैव, तस्मान्न सृष्टाविति जलमिति ॥ ६ ॥

भीमद्वयसद्वारये प्रोक्ते—“संयमि वा कमद्रुगं” [नि] तत्कामद्रुग्यदेन किमुच्यते ! नत्राह—द्रुगलघुत्वा लस्योदरे चतुश्चरणपुंके भाजनं तरुमर्दकम्, यदुक्तं वृद्धैः—“पदुलचे मुरउवर्णि, मज्जे गंभीर उपरसंजुने । अदे द्यगण्डं चउप्पया, गो कमट्टं पाल्ल मुन्नी ॥ १ ॥” द्रवणीति लेलोचनेति ॥ १० ॥

मनन्दुमारचक्रयैरेरन्नाक्रिया तृतीयांशे प्रोक्ता कथं स्वर्ग उत्पादः कथ्यते ? तत्राह—मदुरुणा तद्वर्जो लिपिते “मेत्स्य-मानन्वानिमदः, मज्जमाणे मडे” इत्यादि पञ्चमाह्नचनवदिति ॥ ११ ॥

अशुद्धदाने दगुरुन्पापुष्कला प्रोक्ता कथमष्टमश्रुतेऽस्वापचद्रुननिर्वेरा कथिता ? सर्वव्यापये कथं निरोधः ? तत्राह—मनुपागिनगुरावचनमिदम्, क्वयः ? उत्तमर्गापवादरूपाणि त्रिनवचनानि । उत्तमर्गतो निषिद्धं, तस्यवापवादो विधिः, “गंयरणम्मि अगुदं” इत्यादिमाधात्रमाण्यान् । पञ्चमाह्नवर्जो मदुरुणानिमम्यग्विधिना विवेचनं कृतमस्ति । न तु त्रिनवचननिरोधः “अग्निगोहवाद अहिंसा” इति वचनादिति ॥ १२ ॥

कान्तीदेव्याः पूत्रमरणं वीरेण कथं निवेदिनम् ? तस्या मूर्ध्नेनादिदोषा ज्ञात्वास्तत्र वीरवाक्यमेव निपन्थनम्, तत्राह—आगमव्यवहारिन्त्यादनागवचनारिगुणोत्पादनार्थं प्रोक्तम्, न तु वीरस्य श्रुतव्यवहारे प्रवृत्तिरिति ॥ १३ ॥

व्यवहारयुगे नपदीक्षितशिष्याणां यथार्थपाठने कालायाधिः प्रोक्ता, कथं धम्मकादिमुनीनां स्वल्पकालेनैकादशान्नानि पाठितानि ? तत्राह—दशमपूर्वं यावदागमव्यवहारप्रशस्तिः, ततः श्रुतव्यवहारीत्या विधिः । तेषामागमव्यवहारित्वात्पाठितान्यद्भानि । व्यवहारे तु श्रुतव्यवहारप्रशस्तिस्ततः कालमर्यादा विहिता । आगमव्यवहारे सति न श्रुतव्यवहारप्रशस्तिर्यादि व्यवहाराणां पञ्चमाङ्गे विस्ताराधिकार इति ॥ १४ ॥

मनुष्यभवनो मृत्या चम्रचर्तिर्न जायते, कथं वीरजीवो मनुष्यगतिं त्यक्त्वा विदेहे चक्रवर्तिर्जातः ? तत्राह—तदा तुः तर्कं जातम् । समुदेवद्विषडो मनुष्यमयतस्तीर्थदूरोऽपि दृश्यते तद्वदिति ॥ १५ ॥

यौ प्रोक्तं निष्कारणे लिङ्गं परावर्चयति तस्य लिङ्गकुशीलता न तु कारणे, तयोः कारणतः कृत इति ॥ १६ ॥

श्रितः संयममलीनता न तु सर्वतः " एतद्वचनानुश्रयते किञ्चिच्चारित्रमलीनता कालकर्मरेर्न तु दर्शनमलीनता । चाराणि शोधायिष्या पुननिर्मलीभूत इति ॥ १७ ॥

न्दीयग्रं देवयाचकगणिना कृतं सदा कथं प्रशस्यां ज्ञानाधिकारे—“ अहा नदीए ” इत्युक्तम् ? तत्राह—“ जहा

विस्तरभयाद् द्वयं । विश्लेषकोऽप्यत्र श्रौतिनां पार्थिवानां गुणेषूपलब्धं तु संनराणां गीतस्य ॥ १३ ॥ ॥ १३ ॥ ॥ १३ ॥
 "अवेदितया देवमनोयन्ति" मूलतया तु मेदरतां स्वात् । नतो प्रायेते यद्यन्यन्ति नन्वपि मतिमसन्निविशन्नुगान्द्रुते ॥ १३ ॥

निश्वसिथे प्रोक्तं गृहस्थं प्रति पाठयति तदा मातुः प्रायश्चित्तज्ञानं नमो, ततो प्रकृगमादरास्तदि गच्छतः ।
 तथाह—लौकिकप्रापयत्रादि मागयति वा द्रव्यप्रदगृह्या प्रकरणादि पाठयति तदा तु मनेः प्रायश्चित्तम्, न न्याय्यगान-
 पुष्ट्या अन्यपर्मवीषिव्यवन्देद इति ॥ १६ ॥

श्रीमज्जातापर्मकरालां प्राप्नुवन्मादे ईक्षुस्तुनेः पीडयन्तस्त्रादिपारस्तुने पार्थम्यगृहीतस्तदिरेताः प्रोक्ताः । ददा
 व्याख्यावगरे कथमागयोः पट्टकागतं युज्यते । तथाह—गीतार्थस्य व्याख्यानार्थं युज्यत इति । अन्त्या विनयनमोर्गान्तकानि-
 प्रसङ्गः । आमनानामपि मर्मोर्वन्तरश्मिमागे स्थित्वा देवता शिष्या न तु ममाग्रमाले दाने, यत्किं मीतारिद्वी—" गो
 चिह्नं कदासत्ये, देव पीठं तु पश्चिमे मातुः । गीत्यथो गो उत्तम, देव रसगतं गोपात्रं ॥ १२३ ॥ पीडामागे मीरग्यो,
 चिह्नं उच्चपरभूमीभागमि । अर परिममो मर, सो तस्य वदुत्तमदादोमा ॥ १२४ ॥ विगायन् न य मोद, न भिन्द
 परिममपि मूहकमलं । आदिह्य अदृगं बुधपुरिमा न पात्रं नित्यं ॥ १२६ ॥ " इत्यादि । मीनकाधिकारे तु मदिगसानर-
 शतः प्रमादाद्रोगामोर्वेऽपि न विहः । मलमाहासादिषु गृहित्वेन पार्थस्यता जाना न नवानग्रगनः । गृदिनेन पार्थस्यता
 तदा मृत्रकारेण सर्ववस्तुनि पार्थस्यता जाना प्रोक्ता, यथा तस्करेण गृहान्किञ्चिद्रव्यज्ञानं [इतं] तदा गृहपतिरिति इतं मे

गाथाप्रामाण्यात् ॥ २० ॥

महानिशीथे कलप्रमथयोषिधारे

मेन्म्यति ? तत्राह—पञ्चदश जीयाः सिष्यन्ति ईदृशी क्रिया जमालेष्टदुमुग्राच्छ्रुते तर्हि तद्वत् भुक्तिर्भोग्ये तस्य, परं

त्रानिना निश्चयनेये रष्टमस्य पञ्चदश भवा माधिनः, तेन हेतुना पुनर्मिथ्यात्वमापन्नसैनोक्तमयाः शेषाः । अन्यथावादिनस्य-

नन्तमवधमणत्वेन कमलप्रमादिवदिति ॥ २६ ॥

न्रिया गर्भप्रहरणान्तिकेरेकस्मिन्मासे कल्पदोरात्रि यावत् ? तत्राह—श्रुतममयावोक्तमहाहर्निगां यावदेतावदेवत्येधे ।

पञ्चावन्क (रकाले) कमलमृगष्टितुं स्यात्, मप्यदिनेषु मंदनमुग्रम् । श्रुत्यचसरे तु दिनत्रयं यावत्कमलनारुप्रमथणात्तस्य

मलीनता । तस्मादेकस्मिन्मासे चतुर्दशादोरात्राणि गर्भप्रहरणयोग्यानि । परं कानिद्वरति कानिन्न वेति ॥ २७ ॥

गोत्रालको भगवता दीधितो न वा ? तत्राह—अत्रायामुक्तम्—“मया दीधितं पाठितं प्रयात्रितम्” इत्यादिवचनेन

त्रापनं मृष्टिहः । वसुदंशदिष्टं तु वीरचरित्राधिकारे प्रोक्तं भगवता सह लग्नम्, तत्र न मृष्टिनाधिकारः । तत्रं तु जानन्ति

वदभुना इति ॥ २८ ॥

ममममरगे भगवदग्ननः कथं देवानन्दान्ताः पयोधरमुरो विद्यतां ? तत्राह—यथा मते पुरुषमीसंयोगे पुरुषचिह-

रन्तेषु नमिताञ्चरि इति विविधरचनैः प्रशस्तिं तत्र तस्य मय्यस्मिन् न दृष्टिम् ? तत्रार—नैन दृष्टिम्, कृतः ?
 परात्परादृष्टार्थं विपरीतार्थं बोधानि, न त्वन्तःकरतन्त्रा । शिष्यगाम्भीर्यनादृशनायमाश्रकलमयल(क)कथ-
 कल्लार्थदृष्टिम् ॥ ४१ ॥

अर्धकदासो नार्धकोहेन पुत्री नोदता तदायन्तुप्यस्य कथं मंगरति ? तत्रार—उपनयमाश्रमिदं एतत्त इति ॥ ४२ ॥

शिष्यलुण्ठनाभागे त्रिनगरे उत्तमर्द्धययन्दनतस्मिन् ईर्ष्यासिद्धिं प्रतिक्रमति न वा ? तत्रार—अयन्यमप्यमोत्कट-
 भेदात् विधा वन्दनम् । पुनर्द्धैकम् विधा विधा, तदा ज्ञाता नवप्रकाराः । अतुःसत्तयपिकृष्टिगदस्ताधिकारयुक्तनरममेदेड्य-
 न्यदीर्घासिद्धिः । अन्तर त्रीर्ष्यासिद्धिः कतिपयभेदेन प्रीक्षा सा विपिगताम् । तत्रारि—“ इत्यसपाधो मग्गं ” इत्यादि
 तादात्म्यादादृष्टासु श्रुतस्मादादृष्टपुत्राविपिकानां न गमनागमनालोचनम्, अन्येषां त्वतिगुयेनैवेति दृढसंप्रदायादिति ॥ ४३ ॥

उत्तरे ईर्ष्यासिद्धिं प्रीक्षा तदा किं त्रिनोक्तमि गमने कल्लं प्रलप्यम् ? तत्रार—[त्रिनोक्तमि गमने कल्लं प्रलप्यं]
 इति न अम्पनीयम्, त्रिर्ष्यासिद्धिं संलप्या वाग्यमल्लापनस्यार्थं त्रिनैरालोचना निर्दिष्टा, न तु त्रिनगृहगमने पापम्, तत्र गमने
 नु इति इति इति विवेका बोधयेति ॥ ४४ ॥

प्रप्यासां दर्शनां कदा न वा ? तत्रार—न करणीया, पेतकरोति तदा महानिशीयोक्तदोषावतिरिति ॥ ४५ ॥

वैशिष्ट्यनि-इन्द्रियादीनां परिसरिणं तन्मयम् । तत्रार—अमत्यसंवेदम् । भाग्यता प्रोक्तम्—“ इन्द्रियाणां तन्मयम्

अथ प्रश्नपद्धतिमन्योत्तरार्द्धः ।

कस्मिन्लोके मेरुः ? तत्राह—सहस्रयोजनप्रमाणो मेरुरथः, अष्टादशशतयोजनानि तिरथीने, शेषस्तूर्ध्वलोके ततः त्रिलोकग्रन्थो मेरुरिति वक्तव्यमिति ॥ १ ॥

मेरोच्छ्वासा कस्मिन् स्थाने पतति ? तत्राह—मेरोच्छ्वासाया एवामावः, कथम् ? द्विशताधिकसप्तनयतिसहस्रयोजनानि मेरोरुखत्वम्, चन्द्रत(चक्रान्त)स्तदा ग्र्याचन्द्रमसौ स्त्रियाः पादाभरणवन्नीचंस्तरौ मेरुं न प्रकाशयतः । स्वयमेव शिथिलरत्नामया भ्रान्तीति ॥ २ ॥

ग्र्याचन्द्रमसौ सदैव गगनेऽतः कथं घृणकारेण—“ उगए घरे ” इत्युक्तम् ? तत्राह—चर्मचक्षुषा लोकेर्दृष्टौ तदा लोका वदन्त्युद्गता ग्र्याचन्द्रमसौ, यदा तु बहुर्गोचरामावो जातस्तदा वदन्त्यस्तगताविति लोकोक्त्वा घृणकारेण प्रोक्तमिति ॥ ३ ॥

स्योपशममुग्रस्त्वपनामनन्तानुषन्निषन्निषादयः ध्वं गताः त्रिंशूणा मोहनीना पश्य मे

भवति तदा तट इवस्थामानं तद्वन्तमे माहनाय [धारणा] कट्टरान् भसान्, यथादश स्थान गणयन्तः । तदा ॥ ११ ॥
 ह्येन्द्र यदा राद्वर्गुमानि तदाप्ययनं युग्रम् । तत्राह—तस्मिन् प्रमोने तन्मदिमार्गं चित्राचरित्तो
 देवा मनुष्यलोके भ्रमन्तः पठन्तं दृष्टोपद्रवन्ति ततो त्रिभिदमार्गैरिति ॥ ६ ॥

मिदकामो जिनः कस्मै देशनामभिधत्ते । तत्राह—वचनापुपगार्थं परोरुहाय नेति ॥ ७ ॥

परमाणुनामष्टौ वर्गेषा कथं कृता । तत्राह—यथा कस्यचिद्वृत्तेर्धूनि गोस्वर्गानि, तदा गोराः पग्वरं रिसेनं
 कुर्वन्ति तदा तत्स्वर्गानि रक्तपीतादिवर्णविभेदेन वर्गानि कृत्वा गोरेभ्यो दत्तानि, तदा स्वर्गीनं स्वर्गीनं वर्गे चाग्नयन्ति तद्वन्-
 रमाणुषु तत्परीक्षकाणां विरोधनादाय जिनपतिनाष्टौ वर्गणाः दृष्टव्यं दृष्टव्यं इति ॥ ८ ॥

पादपोषणमनानराजं स्पन्दनाभावः कथं “ उगारपागमव्यभूषी पटिलेह ” इति वृत्तकृता प्रोक्तम् । तत्राह—आराद-
 [नश] नतो यदि परिष्ठापयति तस्मै भूमीप्रतिलेखना गदिना, तनु महुरुगा मन्त्र्य काधिकारे निगदितमर्चनं प्रज्ञप्त्यामिति ॥ ९ ॥

माय्युत्थापकं जमालं जानतापि कथं भगवता दीधितः । तत्राह—तत्पार्थं ज्ञेयं केवाचिज्ञातानामुदासो ग्रानः ।
 अपवा वाचचारित्र्यं पालयिष्यति तावदेव वत्सम् । अथवा भाविमावत्त्वादिति ॥ १० ॥

नारकमये त्यक्तवा नैरधिको न भवति कथं “ खेरए रोसरणु गच्छर गो व्यंगेरए ” इत्युक्तम् । तत्राह—आगुञ्जा-

प्रेषया षोऽप्यम्, नरकाष्टुर्कं षड्भ्या नारकैर्मोत्पन्नः, ततः 'उत्पद्यमान उत्पन्नः' इति वचनात् वाञ्छितगतिर्तो मृत्वाऽध्वनि
गच्छन् नारक एव प्रोष्यते, तत्र उक्तं ग्रन्थे, न तु नारकभावरक उत्पाद इति ॥ ११ ॥

त्रिशंखश्लक्ष्णपर्याये तदुत्प्रेरणमिव कथमपस्तुने याति ? तत्राह—यथा तुम्बफलस्य जलोपरि तरणस्वभाव एव, परं धूर्निष्ठादिनेत्रनययोगाजलापस्तुने भागे गच्छति तद्वत्कर्मलेपभारेणापस्तुनं यातीति ॥ १२ ॥

कर्मजीरयाः कथं मंषन्थौ ज्ञानः ? नवाह—अनादित्यात् सर्वज्ञोऽपि न कथयितुमलमिति ॥ १३ ॥

षट्त्वारार शानानि विपन्ने कथं गांतमोऽवप्युत्तरदान आनन्दपार्थे स्वलितः ? तत्राह—अदोपयोगत्वात् । अथवा
प्ररूपविनयपुनरन्येन भगरन्तं प्रक्षयामीति बुद्ध्या नापयोगो दत्त इति ॥ १४ ॥

“ मत्तं वा मत्तं वा भोषा वा ” इत्यस्य कोऽर्थः ? तत्राह—छेदाभिप्रायत इदं यत्तं कर्मवशाद्वि-
चित्रगतिमन्तः सापवो भवन्ति, अत्र नाथर्थं, प्रायश्चित्ताच्छुष्यति, परमेतदकथनीयमिति ॥ १५ ॥

भुतकवलिनो वचनं केगलिवत्योक्तं तत्कथम् ? तथाह—उपयुक्तः श्रुतकेवली तद्वत् । अनुपयुक्तस्त्यन्यथापि धक्ति
मातमगदिनि ॥ १६ ॥

पार्थस्यैवायुष्यं निर्गतिं निः । १-१-१ । तत्राह—माचार्यत्वात्कदाभित्तमादे त्ययत्वा

॥ १६ ॥

विष्णुस्तु महारुपा प्रसूया

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने

॥ मांसे तस्योऽदमलेने